Regio Deal Noordoost Fryslân en Holwerd aan Zee

Partijen,

1. De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, mevrouw Carola Schouten, hierna te noemen: LNV;
2. De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, mevrouw drs. K.H. Ollongren, hierna te noemen: BZK;
3. De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, mevrouw mr. drs. I.K. van Engelshoven, hierna te noemen: OCW;
4. De Minister van Infrastructuur en Waterstaat, mevrouw drs. C. van Nieuwenhuizen Wijbenga, hierna te noemen: I&W;
5. De Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, mevrouw drs. T. van Ark, hierna te noemen: SZW;
6. De Staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat, mevrouw mr.drs. M.C.G. Keijzer, hierna te noemen: EZK;

Partijen genoemd onder 1 tot en met 6, ieder handelend in hun hoedanigheid van bestuursorgaan en hierna samen te noemen: Rijk;

7. De provincie Fryslân, dan wel voor zover het bestuursbevoegdheden betreft, het college van Gedeputeerde Staten van de provincie Fryslân, te dezen rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer mr. J.G. Kramer en als zodanig handelend ter uitvoering van het besluit van het college van Gedeputeerde Staten van Fryslân, hierna te noemen: de Provincie Fryslân;
8. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Noardeast Fryslân, handelend in de hoedanigheid van bestuursorgaan, namens deze: de heer J.E. Boerema, hierna te noemen: gemeente Noardeast-Fryslân;
9. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Dantumadiel, handelend in de hoedanigheid van bestuursorgaan, namens deze: K. Agricola, hierna te noemen: gemeente Dantumadiel;
10. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Tytsjerksteradiel, handelend in de hoedanigheid van bestuursorgaan, namens deze: drs. L.J. Gebben, hierna te noemen: gemeente Tytsjerksteradiel;
11. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Achtkarspelen, handelend in de hoedanigheid van bestuursorgaan, namens deze: mr. O.F. Brouwer, hierna te noemen; gemeente Achtkarspelen;
12. Stichting Holwerd aan Zee, te dezen vertegenwoordigd door de heer M. Verbeek, voorzitter, hierna te noemen: De Stichting;

Partijen genoemd onder 7 tot en met 12 hierna samen te noemen: Regio;

Partijen genoemd onder 8 tot en met 11 hierna samen te noemen: gemeenten in de regio Noordoost Fryslân;

Hierna allen tezamen te noemen: Partijen.

Algemene overwegingen

1. Het kabinet Rutte III erkent dat elke regio uniek is. Regio's hebben verschillende kenmerken waardoor elke regio behoefte heeft aan een eigen aanpak en afweging bij het aanpakken van de regionale opgave. De verschillende krachten en uitdagingen die specifiek zijn voor een regio vormen de basis voor een regionale opgave om de brede welvaart, leefbaarheid en economische kracht te bevorderen.
2. De regionale opgave heeft een meervoudig karakter en vergt een integrale aanpak op de verschillende onderdelen van die opgave. Doel is om door verschillende beleidskolommen heen te werken. Verder heeft de regionale opgave een gebiedsoverstijgende impact waarvoor inzet op rijksniveau nodig is, maar die ook zorgt voor een vliegwieleffect.

3. Regio Deals hebben tot doel om de regionale opgave aan te pakken. Hierbij wordt samen gewerkt tussen vakdepartementen, decentrale overheden, het bedrijfsleven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties. Voor de aanpak van deze regionale opgaven stelt het kabinet middelen beschikbaar uit de Regio Envelop.
4. Deze integrale en gezamenlijke aanpak is het onderscheidende karakter van de Regio Deals ten opzichte van reguliere beleidsinstrumenten.
5. Met de Regio Deal gaan Rijk en Regio een duurzaam partnerschap aan om de opgave die in de regio speelt gezamenlijk aan te pakken. Het ondertekenen van de Regio Deal is daarbij niet het einde, maar slechts het begin van de samenwerking.
6. Regio Deals kenmerken zich ook door een sterke, continue inzet van alle betrokkenen, creëren nieuwe samenwerkingsvormen en ondersteuning om de in de regionale opgave gestelde ambities en doelen te bereiken.
7. Regio Deals leveren daarmee een bijdrage aan welvaart in brede zin.
8. Met deze Regio Deal geven Partijen commitment aan een nieuwe manier van samenwerken. De Regio Deal is een 'coproductie' van bestuurlijke partners, waarbij het primair gaat om het samen oplossen van regionale vraagstukken. Als basis voor deze samenwerking maken Partijen wederzijdse afspraken over de aanpak van de regionale opgave, ieders (financiële) bijdrage daaraan en het gezamenlijk bewaken van de voortgang van de inzet. Partijen hebben de intentie om op reguliere basis samen te komen om de aanpak, bijdragen en voortgang te bespreken.
9. De in de Regio Deal gemaakte wederzijdse afspraken over ambitie, doelen, beoogde resultaten en inzet en aanpak zijn op initiatief van de Regio en in gezamenlijk overleg tussen Rijk en Regio tot stand gekomen en hebben niet als doel eenzijdig vanuit het Rijk voorwaarden te stellen en (financiële) consequenties te verbinden aan de uitkomsten.
10. De middelen uit de Regio Envelop worden beschikbaar gesteld als een decentralisatie-uitkering. De Financiële-verhoudingswet schrijft voor dat daarbij sprake is van beleids- en bestedingsvrijheid. De decentralisatie-uitkering wordt beschikbaar gesteld aan een openbaar lichaam dat aldus zelf de inzet bepaalt van de verkregen middelen.

Specifieke overwegingen

Aansluiting bij regionale doelstellingen

1. Samen met het Rijk heeft de Regio Noordoost Fryslân in 2016 en 2017 het economisch DNA van deze regio in beeld gebracht middels twee uitgebreide studies: de Vitaliteitsscan Noordoost Fryslân en de economische transformatiemonitor.[1] Deze regio kenmerkt zich door vergrijzing; vooral hoogopgeleide jongeren trekken weg en er worden minder kinderen geboren. De bovengenoemde analyses laten zien dat door de inzet op de stuwende sectoren bouwnijverheid, metaal- en overige maakindustrie, agrifood en toerisme & recreatie een grote innovatieslag kan worden gemaakt waardoor de beoogde economische groeiopgave kan worden waargemaakt.
2. Een brede beweging van meer dan 40 publieke en private partners vanuit de Triple Helix (overheden, ondernemers en onderwijs), heeft zich op 24 september 2018 gecommitteerd aan de Versnellingsagenda "Noordoost-Fryslân in de versnelling" (Versnellingsagenda). Deze Triple Helix alliantie is een goed voorbeeld voor andere regio's om vanuit de eigen kracht te komen tot meerjarige en meervoudige opgaven die bijdragen aan een brede welvaartsontwikkeling in de regio en daarbuiten.
3. De Nederlandse Waddenkust vormt de grens tussen een bijzonder natuur- èn cultuurgebied. Buitendijks van deze kust ligt het werelderfgoed Waddenzee, één van de meest dynamische en rijkste natuurgebieden ter wereld. Binnendijks van deze kust vormt het terpen- en wierdengebied één van de oudste cultuurlandschappen van Noordwest-Europa met rust, ruimte en fraaie vergezichten. De kustlijn van Noordoost-Fryslân (en Holwerd) ligt middenin de Nederlandse Waddenkust. Tegelijk is dit een gebied met een smalle economische basis waar krimp actueel is en voorzieningen onder druk staan. Juist door het benutten van de ruimtelijke kwaliteit van het gebied en daarbij weer een

[1] Economische Vitaliteitsscan 2017 (Fryske Akademy): zie www.fryskeakademy.nl
Economische Transformatiemonitor 2017 (Public Result): zie www.publicresult.nl

verbinding te leggen met de Waddenzee ontstaat perspectief om de kustzone van Noordoost Fryslân weer vitaler en krachtiger te maken.

4. Vanuit de regio Noordoost-Fryslân zijn twee voorstellen voor een Regio Deal ingediend gericht op hetzelfde perspectief: een sociaal- en economisch vitale en krachtige regio. Met het eerste voorstel, de Versnellingsagenda, wordt ingezet op het versterken van de relatie tussen onderwijs en de arbeidsmarkt, het versterken van innovatie en ondernemerschap (waaronder ook aandacht voor natuur en landbouw in dit gebied) en de doorontwikkeling van de publiek-private regionale samenwerking (overheid, onderwijs, ondernemers en bewoners) als bijdrage aan een economisch vitale regio Noordoost-Fryslân. Met het tweede voorstel, het plan Holwerd aan Zee, wordt ingezet op het behouden en versterken van de leefbaarheid (draagvlak voor voorzieningen) en werkgelegenheid (recreatie en toerisme) in Holwerd en de rest van Noordoost-Fryslân door te investeren in de ruimtelijke kwaliteit en door een open vaarverbinding aan te leggen met het Werelderfgoed Waddenzee (Plan Holwerd aan Zee). Kortom: één perspectief met twee sporen waarvoor Partijen samenwerken binnen één Regio Deal: de Regio Deal Noordoost-Fryslân en Holwerd aan Zee.

Aansluiting bij nationale beleidsdoelstellingen

1. Op uitnodiging van het Rijk (BZK) is de regio Noordoost-Fryslân in het kader van de proeftuin ‘’Maak Verschil’’ van de studiegroep Openbaar Bestuur uitgebreid studiegebied geweest op het gebied van de regionale sociaaleconomische structuur. Het doel van deze proeftuin was drieledig: de bepaling van het regionaal economisch profiel (het economisch DNA) van de regio, de uitwerking van het profiel en de ontwikkelambitie in een meerjarenprogramma, gedragen door de het hiervoor genoemde Triple Helix alliantie en de versterking van de (bestuurlijke) samenwerking.
2. Het beter benutten van de kwaliteiten van de regio en de ontwikkeling ervan als een aantrekkelijk gebied om te wonen, te werken en te recreëren wordt in de concept-Gebiedsagenda Wadden 2050 als een belangrijke strategie benoemd voor het versterken van de leefbaarheid van de Waddenkust als geheel. Daarnaast worden vanuit het Beheerplan N2000, de Ambitie grote Wateren 2050 en Beleidsverkenning Grote Wateren 2017 en het Actieplan broedvogels herstel van zoet/zoutwater overgangen en het faciliteren van een broed- en hoogwatervluchtplaatsen voor vogels als belangrijke opgaven voor de Waddenzee benoemd. Vermarkting en beleving van het Werelderfgoed Waddenzee (trilaterale agenda Sustainable Tourism), versterking dijktraject Koehoal – Lauwersmeer (Hoog Water BeschermingsProgramma, (HWBP)) en de Verkenning Lange termijn bereikbaarheid Holwerd-Ameland zijn andere voor deze regio relevante nationale beleidsopgaven.
3. De Regio Deal Noordoost Fryslân en Holwerd aan Zee draagt bij aan diverse opgaven uit het Regeerakkoord “Vertrouwen in de toekomst” van het kabinet Rutte III en nationale beleidsdoelstellingen, waaronder:
    a. Versterken van de economie, het onderzoek en de innovatiekracht (smart industry, het brede MKB-actieplan);
    b. Aantrekken, behouden en ontwikkelen van talent, verbetering aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt (incl. arbeidsparticipatie), Leven-Lang-Ontwikkelen, Techniek Pact, aan het werk helpen van mensen met een uitkering (Perspectief op Werk & Breed Offensief), MKB-Actieplan, RIF-projecten, versterken recreatie en toerisme en het vestigingsklimaat;
    c. versterken van de kennis rondom 8 gerelateerde landbouwthema’s (Natuur & landschap, Gezonde bodem, Water & landbouw, Duurzame Energie, Mest, Voer, Zoet en Zout, Voeding);
    d. aandacht voor de krimpproblematiek (Actieprogramma Bevolkingsdaling), waaronder het versterken van de vitaliteit binnen een krimpgebied;
    e. versterken van recreatie en toerisme en de beleving van het Werelderfgoed Waddenzee als onderdeel van een leefbare en vitale Waddenkust;
    f. versterken van de ruimtelijke kwaliteit en de ecologisch functioneren van de Waddenzee (vogels, overgangszones zoet-zout);

g. vernieuwen van het openbaar bestuur en versterken van de bestuurlijke slagkracht en de actieve samenwerking tussen de Triple Helix alliantie en bewoners in het kader van deze Regio Deal.

Aansluiting bij provinciaal beleid

1. De Regio Deal Noordoost-Fryslân en Holwerd aan Zee geeft uitvoering aan de provinciale ambities rondom leefbaarheid en het tegengaan (van de gevolgen) van krimp. Bijvoorbeeld door het ondersteunen van het initiatief uit de Mienskip als Holwerd aan Zee en het aansluiten op en samenwerken aan uitvoeringsplannen in de regio voorvloeiend uit de Versnellingsagenda.
2. Daarnaast sluiten de doelen van deze Regio Deal aan op de inzet van de Provincie Fryslân voor een toekomstbestendige economie (conform de provinciale beleidsbrief economie) in Noordoost-Fryslân en Holwerd aan Zee door samen met de gemeenten in de regio Noordoost-Fryslân :

- te investeren in het Friese bedrijfsleven;
- te investeren in onderwijs;
- te investeren in organiserend vermogen, waarbij de Provincie Fryslân actieve regionale samenwerkingspartners met elkaar in verbinding wil brengen.

3. De Regio Deal Noordoost-Fryslân en Holwerd aan Zee bevat diverse onderdelen die zich richten op recreatie en toerisme. Die sluiten goed aan op enkele ontwikkelopgaven die genoemd zijn in het door Gedeputeerde Staten van de Provincie Fryslân opgestelde position paper Gastvrij Fryslân 2030:

- slimme groei van het toerisme;
- het realiseren of behouden van toekomstbestendige banen voor eigen inwoners en bedrijven;
- destinatiemarketing Fryslân.

4. Het Plan Holwerd aan Zee geeft daarnaast uitvoering aan de visie Waterrecreatie, onder meer door een open vaarverbinding aan te leggen met het Werelderfgoed Waddenzee, het investeren in een fijnmazig vaarroutenetwerk en vergroten van het dagrecreatieve aanbod in de regio.
5. Het onderdeel Fjildlab van de Versnellingsagenda en de verkenning en uitvoering van klimaatadaptieve en zilte landbouw maatregelen van het Plan Holwerd aan Zee zijn opgenomen in deze Regio Deal. Dit sluit aan bij de door Gedeputeerde Staten van Provincie Fryslân opgestelde beleidsbrief Duurzame landbouw waarin wordt aangeven dat het provinciale bestuur streeft naar een landbouw die grondgebonden en circulair is, bijdraagt aan het herstel van de biodiversiteit, maatschappelijk draagvlak heeft én, niet in de laatste plaats, duurzaam economisch renderend is.

Urgentie

1. Een extra impuls is nodig om de inwoners van de Regio (zowel jongeren als ouderen) perspectief op werk en inkomen te bieden ten behoeve van een plek in de samenleving.
2. Realisatie van de ambities van de Versnellingsagenda en Holwerd aan Zee vereisen extra investeringen van Rijk en regio. Ook vraagt de complexiteit van de opgaven om flankerend beleid, pilots, experimenten en nieuwe coalities

1. Ambitie, doel en beoogde resultaten Regio Deal Noordoost Fryslân en Holwerd aan Zee

Artikel 1 – Ambitie
In 2025 is Noordoost-Fryslân een vitale, veerkrachtige en dynamische plattelandsregio, mede ingebed in provinciale en landelijke netwerken. Partijen werken samen om de leefbaarheid, de sociaaleconomische structuur, ecologische waarden en ruimtelijke kwaliteit voor inwoners, bedrijven en toeristen in deze regio in structurele zin te versterken.
Partijen spannen zich in om met deze Regio Deal de ambitie van een maximale potentie voor de regio te realiseren: een groei van het bruto regionaal product met € 400 miljoen in de periode tussen 2015 en 2025 (een toename van € 2,3 mld. naar € 2,7 mld.).

Artikel 2 - Doel
Partijen richten hun samenwerking in de Regio Deal Noordoost-Fryslân en Holwerd aan Zee op de uitvoering van de Versnellingsagenda (Noordoost Fryslân in de versnelling) en het Plan Holwerd aan Zee op basis van de in de agenda en het plan opgenomen inhoudelijke uitgangspunten en aan de hand van de volgende programmalijnen:

1. Aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt
Van het primair onderwijs tot omscholing van werknemers: een leven lang leren draagt bij aan goede werknemers van de toekomst. Leerlingen krijgen met stages en voorbeelden zicht op mogelijkheden om later in de regio te gaan werken, met goede (bij)scholing blijven werknemers van nu en de toekomst goed voorbereid op de arbeidsmarkt en ook doelgroepen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt moeten weer aan het werk kunnen. Zo blijven er genoeg en goede werknemers beschikbaar om de regionale economie te laten floreren.

2. Stimulering van innovatie en ondernemerschap
Een van onderop ontwikkeld innovatieprogramma met een heldere focus geeft de stuwende sectoren bouw, metaalindustrie en agrifood een dusdanige kwalitatieve impuls dat de rest van de regionale economie in Noordoost-Fryslân hier ook van profiteert. Dit wordt nog eens versterkt door een cross-sectoraal programma dat ondernemers kennis laat delen en innovatie leert te vermarkten, zodat de kennis gevaloriseerd kan worden.

3. Regionale gebiedsontwikkeling, samenwerking en marketing
Om de uitvoering van de Regio Deal Noordoost-Fryslân en Holwerd aan Zee via concrete projecten te realiseren is een goede regionale organisatorische infrastructuur nodig. Door slimme samenwerking tussen ondernemers, overheid en onderwijs wordt de potentie voor innovatie vergroot. Deze krachtige, innovatieve regio kan dan ook in de etalage worden gezet op het gebied van wonen/werken en toerisme.

4. Vitale Waddenkust
Door herstel van de open vaarverbinding met het Werelderfgoed Waddenzee bij Holwerd en het koppelen van regionale en nationale opgaven op het gebied van recreatie en toerisme, natuurbeleving en waterveiligheid wordt gewerkt aan een sociaaleconomische vitale Waddenkust en het versterken van het ecologisch functioneren van de Waddenzee.

Artikel 3 – Inzet en aanpak en beoogde resultaten
1. Partijen intensiveren hun partnerschap om de Versnellingsagenda en het Plan Holwerd aan Zee en de daarbij behorende concrete projecten uit te voeren via de daarbij behorende programma's en aan de hand van met de in artikel 2 genoemde programmalijnen.
2. Gelet op het doel genoemd in artikel 2 zijn de inspanningen van Partijen gericht op het behalen van de volgende resultaten alsmede de daarbij behorende indicatoren:

1. *de Versnellingsagenda*

- Het realiseren van een stabilisatie van het aantal banen in de regio Noordoost-Fryslân op 30.600 fte.

- Het relatieve aantal werknemers met een baan op beroepsniveau 3 en 4 is zodanig gestegen, dat het verschil met het Nederlandse gemiddelde is afgenomen van 9%-punt naar 5%-punt. In Noordoost-Fryslân werkt iets minder dan 37% van de beroepsbevolking op beroepsniveau 3 of 4 (de twee hoogste niveaus). Landelijk is dit ruim 46%. Het verschil tussen de Regio en het Nederlands gemiddelde is nu 9,5%.
- Een afname van het verschil in besteedbaar inkomen per persoon in de regio Noordoost-Fryslân versus de rest van Nederland tot een verschil van maximaal € 1.500 (prijspeil 2015). Ter illustratie: in Noordoost-Fryslân is het gemiddeld besteedbaar inkomen per persoon € 13.100. Voor personen met een inkomen gedurende het hele jaar is dat € 18.200. Landelijk is dat respectievelijk € 15.100 en € 20.600
- Een verhoging van het aantal leerlingen in het voortgezet onderwijs dat de school verlaat met een havo- of vwo-diploma tot een percentage van 45% in 2024 (in 2015: 38%) van het aantal schoolverlaters.
- Het verschil tussen de gemiddelde WOZ-waarde in Noordoost-Fryslân ten opzicht van die waarde voor heel Nederland is in 2025 verkleind tot maximaal 20%(in 2015: 26%).

2. *het Plan Holwerd aan Zee*[2]

- Welvaartseffecten op het gebied van woongenot (eenmalige waardestijging) en vermeden kosten van leegstand verpaupering van circa € 20 mln., alsmede erfgoedbaten (2 mln.).
- Toename van het aantal overnachtingen in Holwerd en omgeving tussen 50.000 en 90.000 per jaar ten opzichte van het nul-alternatief (zonder investeringen).
- Toename dagrecreatie (8400/jaar) en bestedingen van doorreizigers. Toename van de opbrengst verblijfsrecreatie met € 8-15 mln.), toename van opbrengsten dagrecreatie met € 3 mln. en een toename van de beleefbaten (tezamen € 21 mln.).
- Aanvullende werkgelegenheid van 42 fte met een waarde van€ 16 mln.
- Toename van de broedparen van Waddenvogels van vier soorten Waddenvogels die op de rode lijst staan t.o.v. van huidige broedpopulatie in de Waddenzee met 10%.
- Toename van het brakwatergebied en daarbij ook een toename van de hiervoor kenmerkende soorten trekvissen;
- Toename praktijkkennis bij boeren in de regio over zilte teelt, met name zout resistente aardappelen op klei.
- Overige (kwalitatieve baten) voor natuur en landschap: hogere biodiversiteit, effecten van innovatieve oplossingen en maatregelen en opbrengsten van de klei (ten behoeve van dijkversterking).

[2] Deze informatie is gebaseerd op de MKBA “Holwerd aan Zee, de welvaartseffecten van Holwerd aan Zee op de regio Noordoost-Fryslân” door CE in Delft (augustus 2018)

2. Financiële bijdragen Regio Deal Noordoost Fryslân en Holwerd aan Zee

Artikel 4 – Gezamenlijke financiële bijdragen voor de Regio Deal-Noordoost Fryslân en Holwerd aan Zee

1. Het realiseren van de in artikel 2 genoemde doelen, vraagt volgens Partijen een gezamenlijke inzet.
2. Partijen spreken af daarvoor de volgende financiële bijdragen te doen voor de aanpak van de regionale opgaven van Noordoost Fryslân en de in de artikel 2 genoemde doelen van de Regio Deal Noordoost Fryslân:
   a. LNV reserveert € 25 miljoen inclusief eventueel verschuldigde BTW vanuit de Regio Envelop als Rijksbijdrage voor de aanpak van de regionale opgave van Noordoost-Fryslân;
   b. de Regio spant zich in een bijdrage van minimaal € 25 miljoen te leveren.
3. Partijen hebben de intentie de bijdrage uit de Regio Envelop en de bijdrage van de Regio zoals genoemd in het tweede lid, in te zetten voor de uitvoeringsprogramma's van de Versnellingsagenda en het Plan Holwerd aan Zee en de daaruit voortvloeiende initiatieven en projecten in het kader van de afspraken in deze Regio Deal, om daarmee bij te kunnen dragen aan de ambitie en de doelen van deze Regio Deal, zoals verwoord in artikelen 1 en 2.
4. LNV stelt de in het tweede lid en onderdeel a, genoemde Rijksbijdrage in afstemming met BZK en de Minister van Financiën beschikbaar via decentralisatie-uitkeringen die beschikbaar komen volgens twee termijnen in de jaren 2019 tot en met 2021. De Financiële-verhoudingswet schrijft voor dat daarbij sprake is van beleids- en bestedingsvrijheid.
5. LNV stelt in 2019 een eerste termijn beschikbaar van de in het tweede lid en onderdeel a, genoemde Rijksbijdrage van in totaal € 14 miljoen:
   - € 5 mln. aan de Provincie Fryslân;
   - € 9 mln. aan gemeente Noardeast-Fryslân.
   Gelet op het vierde lid bepalen provincie Fryslân en de gemeente Noardeast-Fryslân zelf de inzet van deze middelen.
6. LNV reserveert voor de periode 2020-2021 een tweede termijn van de in het tweede lid en onderdeel a, genoemde Rijksbijdrage van in totaal € 11 miljoen. Partijen bespreken de vormgeving hiervan in het in artikel 5 bedoeld overleg, mede op basis van een inhoudelijke analyse en bijbehorend verdelingsvoorstel vanuit de regio welke naar verwachting rond 15 oktober 2019 beschikbaar is. LNV stelt vervolgens het bedrag beschikbaar. Deze splitsing in twee termijnen zal er niet toe leiden dat de inrichting van de tweede termijn afhankelijk is van de uitvoering van de eerste termijn.
7. Parallel wordt de zoektocht mede aan Rijkszijde voortgezet naar opties voor het tijdig beschikbaar krijgen van de benodigde additionele middelen voor de realisatie van Holwerd aan Zee. Het richtpunt voor mogelijke besluitvorming hierover is het najaar van 2019.
8. Partijen zijn zich ervan bewust dat gedurende de looptijd van deze Regio Deal, omstandigheden en/of prioriteiten kunnen wijzigen voor de aanpak van de regionale opgaven van Noordoost Fryslân. Jaarlijks wordt gezamenlijk door de Partijen bezien of er wijziging van de verdeling van de gezamenlijke indicatieve inzet wenselijk is en zij leggen eventuele nadere afspraken hierover vast.

3. Governance uitvoering Regio Deal Noordoost Fryslân en Holwerd aan Zee

Artikel 5 – Governance

1. Periodiek treden Partijen in overleg over de onderlinge samenwerking in het kader van deze Regio Deal en met andere samenwerkingspartners. Dit overleg zorgt voor het gezamenlijk uitwerken van de afspraken uit deze Regio Deal Noordoost-Fryslân en voor het volgen van de voortgang, inclusief de in artikel 6 bedoelde monitoring.
2. Partijen zijn voornemens om in dit overleg de volgende uitgangspunten te hanteren:
   - er wordt zo veel mogelijk aangesloten bij de bestaande overlegstructuren voor de (uitvoeringsprogramma's) van de Versnellingsagenda en het Plan Holwerd aan Zee;
   - betrokkenheid vanuit de Triple Helix alliantie in het kader van de Versnellingsagenda;
   - betrokkenheid van de bewoners van Holwerd in het kader van het Plan Holwerd aan Zee met name het borgen daarvan in de projectorganisatie voor dat plan;
   - afstemming op uitvoeringsniveau tussen de werkzaamheden in het kader van de Versnellingsagenda en het Plan Holwerd aan Zee om de inhoudelijke samenwerking te bevorderen.
3. Het overleg bestaat uit de volgende vertegenwoordigers:
   a. vanuit de ministeries van het Rijk:
      i. Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit;
      ii. Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties;
      iii. Economische Zaken en Klimaat;
      iv. Sociale Zaken en Werkgelegenheid;
      v. Onderwijs, Cultuur en Wetenschap;
      vi. Infrastructuur en Waterstaat;

   b. vanuit de Regio:
      i. Provincie Fryslân;
      ii. de gezamenlijke gemeenten in de Regio Noordoost-Fryslân en;
      iii. Stichting Holwerd aan Zee.
4. Het overleg heeft geen (beslissings)bevoegdheden, maar zorgt voor afstemming tussen Partijen. Hierbij kunnen ook programmatische en financiële ontwikkelingen besproken worden en indien gewenst adviseert het overleg hierover aan de Partijen.
5. Het overleg voorziet in zijn eigen werkwijze. Voor de uitvoering van deze Regio Deal Noordoost-Fryslân maakt het overleg hiertoe nadere werkafspraken en legt deze vast. Er is een wisselend voorzitterschap tussen Rijk en Regio. LNV voert, samen met de Regio, het secretariaat van het overleg.

4. Monitoring, evaluatie en communicatie Regio Deal Noordoost Fryslân

Artikel 6 – Monitoring en evaluatie

1. Partijen delen in het in artikel 5 bedoelde overleg gegevens en documenten over de uitvoering van de Regio Deal Noordoost-Fryslân en informeren elkaar in dat overleg in elk geval over de haalbaarheid van voorgenomen initiatieven en projecten in het kader van de Regio Deal Noordoost-Fryslân en de voortgang van lopende initiatieven en projecten in het kader van de Regio Deal Noordoost-Fryslân.
2. Monitoring van de uitvoering van de Regio Deal Noordoost-Fryslân als geheel aan de hand van de informatie-uitwisseling als bedoeld in het eerste lid vindt door Partijen plaats op drie niveaus:
   a. op het niveau van de inhoudelijke realisatie van concrete programma's en uitputting van de beschikbare gezamenlijke financiële bijdragen;
   b. op het niveau van de in artikel 3 afgesproken beoogde resultaten en indicatoren;
   c. op het niveau van de in artikel 4, vijfde lid, genoemde verdeling van de eerste termijn.
3. De uitkomsten van de monitoring hebben als doel inzicht te bieden in het verloop en de resultaten van de Regio Deal-Noordoost Fryslân alsmede de Regio Envelop in zijn geheel. De monitoring heeft niet ten doel eenzijdig vanuit het Rijk (financiële) consequenties te kunnen verbinden aan de uitkomsten.
4. Partijen zijn voornemens om op basis van deze monitoring, onder leiding van de Regio éénmaal per jaar een voortgangsrapportage op te stellen over het voorafgaande jaar over de Versnellingsagenda en het Plan Holwerd aan Zee in het kader van de Regio Deal Noordoost-Fryslân. Hierin wordt melding gemaakt van:

a. de programmatische aanpak van de in artikel 2 genoemde programmalijnen;
b. de voortgang van het doelbereik in relatie tot de in artikel 3 afgesproken beoogde resultaten, voortvloeiend uit de Versnellingsagenda en het Plan Holwerd aan Zee;
c. de financiële realisatie van de uitvoering van de Regio Deal Noordoost-Fryslân op het niveau van de in artikel 2 genoemde programmalijnen.
Indien een voortgangsrapportage (in concept) wordt opgesteld is het voornemen dit te bespreken in het in artikel 5 bedoelde overleg.

5. De Regio kan met de jaarlijkse voortgangsrapportage de Provinciale Staten en de gemeenteraden informeren. LNV gebruikt die rapportage als input voor de jaarlijkse voortgangsrapportage van alle Regio Deals voor de Tweede Kamer.
6. Partijen zijn voornemens om vanaf 2019 op vaste momenten met elkaar in overleg te treden op basis van de monitoring en jaarlijkse voortgangsrapportages.
7. Partijen spreken af dat de Regio de uitvoering van en het partnerschap in het kader van deze Regio Deal evalueert en hiertoe een eindevaluatie opmaakt aan de hand van de in het tweede lid onderdelen a tot en met c. Partijen zijn hierbij voornemens gebruik te maken van de in artikel 2 genoemde indicatoren: Bruto Regionaal product, Werkgelegenheid in banen, besteedbaar inkomen per inwoner, Arbeidsproductiviteit per sector (toegevoegde waarde per werknemer), Opleidingsniveau beroepsbevolking, WOZ-waarden, Investeringen per sector, beroepsniveau beroepsbevolking, Arbeidspendel, Beroepsbevolking (werkzaam en niet-werkzaam), Aandeel MKB, Bedrijfsvestigingen, bestedingen dag- en verblijfsrecreatie, werkgelegenheid recreatie en toerisme, beddencapaciteit, areaal broed- en hoogwatervluchtplaatsen en broedsucces, areaal (binnendijks) brakke zone.
8. Ten behoeve van de evaluatie van de Regio Portefeuille voert het Planbureau voor de Leefomgeving een lerende evaluatie uit. De Regio kan hier desgewenst in participeren.
9. Ten behoeve van de monitoring van de arrangementen voor besluitvorming, afstemming, samenwerking, en meer in het algemeen sturing, die nodig zijn voor het uitvoeren van de Regio Deals, op regionaal en op Rijksniveau hebben het ministerie van BZK en LNV een Monitoringstraject Governance opgezet. De Regio kan hier desgewenst in participeren.

Artikel 9 – Communicatie
De uitvoeringsorganisaties ten behoeve van de Versnellingsagenda (Noordoost-Fryslân in de versnelling) en van het Plan Holwerd aan Zee geven via verschillende communicatiekanalen, zoals websites, nieuwsbrieven en social media, aandacht aan het uitvoeren van de Regio Deal Noordoost-Fryslân en communiceren hier eensluidend over. Projecten die onderdeel vormen van de uitvoering van deze Regio Deal worden in de communicatie gevraagd kenbaar te maken dat het project mede mogelijk is gemaakt in het kader van deze Regio Deal.

5. Slotbepalingen

Artikel 10 – Uitvoering in overeenstemming met Unierecht
De afspraken van deze Regio Deal worden in overeenstemming met het recht van de Europese Unie uitgevoerd in het bijzonder voor zover de afspraken vallen onder de werking van de Europese regels met betrekking tot aanbesteding, mededinging, staatssteun en technische normen en voorschriften.

Artikel 11 Gegevensuitwisseling
1. De in het kader van (de uitvoering van) deze Regio Deal uitgewisselde dan wel uit te wisselen informatie is in beginsel openbaar. Indien een Partij verzoekt om geheimhouding zullen de overige Partijen deze informatie in beginsel geheim houden en deze geheel noch gedeeltelijk aan enige derde bekendmaken, behoudens voor zover een verplichting tot openbaarmaking voortvloeit uit de wet, een rechterlijke uitspraak of deze Regio Deal.
2. Partijen dragen er zorg voor dat concurrentiegevoelige en/of privacy gevoelige informatie uitsluitend wordt gedeeld voor zover dit in overeenstemming is met de relevante internationale, Europese en nationale wettelijke kaders. Zij kunnen hiertoe nadere afspraken vastleggen.

Artikel 12 – Wijzigingen
1. Elke Partij kan schriftelijk verzoeken deze Regio Deal te wijzigen. De wijziging behoeft de instemming van alle Partijen.

2. Partijen treden in overleg binnen vier weken nadat een Partij het verzoek heeft kenbaar gemaakt aan het secretariaat van het in artikel 5 bedoelde overleg. Het secretariaat informeert de overige Partijen over de voorgestelde wijziging en vraagt hen om instemming.
3. Nadat alle Partijen aan het secretariaat van het in artikel 5 bedoelde overleg kenbaar hebben gemaakt in te stemmen met het verzoek tot wijziging worden de wijziging en de verklaringen tot instemming als bijlage aan deze Regio Deal gehecht.

Artikel 13 - Toetreding nieuwe partijen

1. In overeenstemming met alle Partijen kunnen anderen tijdens de looptijd van de Regio Deal-Noordoost Fryslân als nieuwe partijen toetreden tot deze deal.
2. Het schriftelijke verzoek tot toetreding met daarbij de concrete bijdrage aan de Regio Deal-Noordoost Fryslân wordt gericht aan het in artikel 5 bedoelde overleg. Het secretariaat van dat overleg informeert Partijen en vraagt hen om instemming.
3. Zodra alle Partijen aan elkaar kenbaar hebben gemaakt in te stemmen met het verzoek tot toetreding, ontvangt de toetredende partij de status van Partij van de Regio Deal-Noordoost-Fryslân en gelden voor die Partij de voor haar uit deze Regio Deal voortvloeiende rechten en verplichtingen.
4. Het verzoek tot toetreding en de verklaringen tot instemming worden als bijlage aan de Regio Deal Noordoos- Fryslân gehecht.

Artikel 14 - Nakoming

Partijen komen overeen dat de nakoming van de afspraken van de Regio Deal Noordoost-Fryslân niet in rechte afdwingbaar is.

Artikel 15 Geschillenbeslechting

1. Er is sprake van een geschil indien één van de Partijen daarvan schriftelijk en gemotiveerd melding maakt aan de andere Partijen, waarna de geschilpartijen binnen 20 werkdagen na een zodanige melding eerst met elkaar in overleg treden om te bezien of in der minne een oplossing van het geschil kan worden gevonden. Zij informeren het in artikel 5 bedoelde overleg over het resultaat hiervan.
2. Indien het minnelijk overleg niet binnen twee maanden leidt tot een oplossing van het geschil kunnen Partijen overeenkomen om het geschil te laten beslechten door een advies van een onafhankelijk adviseur die door hen gezamenlijk wordt benoemd.
3. Indien het onmogelijk is gebleken het geschil met behulp van de adviseur zoals bedoeld in het tweede lid op te lossen kan één van de geschilpartijen of kunnen alle geschilpartijen zoals bedoeld in het eerste lid, uit de Regio Deal treden of kunnen alle Partijen in overeenstemming met elkaar deze Regio Deal beëindigen, beide met inachtneming van een termijn van 2 maanden.

Artikel 16 - Citeertitel

Deze Regio Deal kan worden aangehaald als Regio Deal Noordoost-Fryslân en Holwerd aan Zee.

Artikel 17 - Inwerkingtreding

Deze Regio Deal treedt in werking met ingang van de dag na ondertekening door alle Partijen en eindigt op 31 december 2024.

Artikel 18 - Openbaarmaking

Deze Regio Deal wordt samen met andere afgesloten Regio Deals openbaar gemaakt, onder andere in de Staatscourant, waardoor anderen kennis kunnen nemen van de teksten van alle gesloten Regio Deals.
Het Rijk rapporteert over de Regio Portefeuille, alsmede de hieruit voortvloeiende Regio Deals naar de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Aldus overeengekomen en in tweevoud ondertekend,

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, in de hoedanigheid van bestuursorgaan en als vertegenwoordiger van de Staat der Nederlanden, mevrouw Carola Schouten

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, in de hoedanigheid van bestuursorgaan en als vertegenwoordiger van de Staat der Nederlanden, mevrouw K.H. Ollongren

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, in de hoedanigheid van bestuursorgaan en als vertegenwoordiger van de Staat der Nederlanden, mevrouw mr. drs. I.K. van Engelshoven

De Minister van Infrastructuur en Waterstaat, in de hoedanigheid van bestuursorgaan en als vertegenwoordiger van de Staat der Nederlanden, mevrouw drs. C. van Nieuwenhuizen Wijbenga

De Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, in de hoedanigheid van bestuursorgaan en als vertegenwoordiger van de Staat der Nederlanden, mevrouw T. van Ark

De Staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat, in de hoedanigheid van bestuursorgaan en als vertegenwoordiger van de Staat der Nederlanden, mevrouw mr. drs. M.C.G. Keijzer

Provincie Fryslân en Gedeputeerde Staten van Fryslân, namens deze, de heer mr. J.G. Kramer

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Noardeast Fryslân, handelend in de hoedanigheid van bestuursorgaan, namens deze: de heer J.E. Boerema

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Dantumadiel, handelend in de hoedanigheid van bestuursorgaan, namens deze: de heer K. Agricola

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Tytsjerkeradiel, handelend in de hoedanigheid van bestuursorgaan, namens deze: de heer drs. L.J. Gebben

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Achtkarspelen, handelend in de hoedanigheid van bestuursorgaan, namens deze: de heer mr. O.F. Brouwer

De voorzitter van de Stichting Holwerd aan Zee, handelend namens de Stichting, namens deze: Marco Verbeek